

Täysistunto

Tiistai 12.11.2019 klo 14.01—20.37

18. Lakialoite laiksi rikoslain 24 luvun muuttamisesta

Lakialoite LA 5/2019 vp Mari Rantanen ps ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 18. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

19.45 **Mari Rantanen ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani esitän rikoslakiin lisättäväksi pykälän onnettomuuspaikalla kuvaamisesta koskien uhreja. On siis hyvä heti alkuun huomata, ettei lakialoitteeni esitä sitä, ettei kuvaa pakenevasta epäillystä tai onnettomuuspaikan yleiskuvaa saisi ottaa. Näistä voisi joskus olla jopa hyötyä muun muassa poliisille. Kameroilla varustettujen älypuhelimien myötä on Suomeen rantautunut sellainen epätoivottava kulttuuri, jossa tapahtumapaikoilla ihmiset kaivavat ensireaktionä kännykkänsä esiin. Lisäksi kuvattu materiaali ladataan nettiin ja sosiaalisiin viestimiin muiden katsottavaksi mahdollisimman nopeasti. Erityisesti tieliikenteen onnettomuudet saavat ihmiset tarttumaan hanakasti kännyköihinsä. Ensisijaisesti lakialoitteella pyritään yksityisyydensuojan turvaamiseen hädän hetkellä mutta myös turvallisuuden onnettomuuspaikoilla. Lisäksi lain tarkoituksena on paheksua toimintaa, jossa ulkopuoliset kuvaavat onnettomuuden ja rikosten uhreja.

Hirvensalmen kaksi kuolonuhria vaatineessa liikenneonnettomuudessa vuonna 2017 kymmenet autoilijat pysähtyivät onnettomuuspaikalle kuvaamaan tilannetta. Tämä viimeistään herätti julkiset toimijat ja järjestöt ottamaan kantaa onnettomuuspaikoilla kuvaamista vastaan. Liikenneturva aloitti vuonna 2018 Älä kuvaa -kampanjan, jossa nimenomaan pyydettiin ihmisiä olemaan kuvaamatta onnettomuuspaikoilla. Tänä vuonna Liikenneturvan Auta auttajia -kampanjassa pyydetään autoilijoita ohittamaan onnettomuuspaikka sujuvasti alhaisella tilannenopeudella ja turhia pällistelemättä. Viestiään tehostaakseen he ovat yhdessä Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksen kanssa julkaisseet sosiaalisessa mediassa kuvan nimeltä ”Joku roti — älä kuvaa onnettomuuspaikkaa vaan ohita se turvallisesti”. Suomen Punainen Risti aloitti tänä vuonna Ethän kuvaa onnettomuuspaikalla -kampanjan. SPR ohjeistaa auttamaan ensin, pysymään poissa ammattilaisten tieltä sekä jättämään ihmiset kuvaamatta. Myös turvallisuus- ja pelastusalan ammattilaiset ovat ilmaisseet huolensa ilmiöstä. Tampereen yliopistollisen sairaalan Ensihoitokeskus on vedonnut sosiaalisessa mediassa, että älä kuvaa toisen hätää. Sen mukaan älypuhelimelle on vain kaksi tarkoitusta hädässä: avun hälyttäminen ja tarvittaessa paikannus. Viime kuussa Kaakkois-Suomen poliisi tiedotti, että parhaiten autat, kun et someta onnettomuus- ja rikospaikalla. Kuvatun materiaalin levittämisestä voi jo nyt seurata rikosrangaistuksia, mut-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2019 vp

ta jo kuvaaminen itsessään on haitallista. Se voi aiheuttaa vaaratilanteita kuvaajalle itselleen mutta erityisesti myös muille tien käyttäjille liikenteessä. Sivullisten toiminta saattaa sotkea onnettomuuspaikkaa ja ajoneuvojen jättäminen kuvaamista varten aiheuttaa vaaratilanteita.

Erityisesti pelastushenkilöstön mutta myös poliisin taholta on esitetty, että onnettomuus- ja rikospaikoilla kuvaaminen pitäisi panna mietintään. Sisäministeriöstä on vastattu turvallisuus- ja pelastusalan henkilöstön huoleen siten, että tilannetta tarkkaillaan, minkä jälkeen tehdään johtopäätöksiä lainsäädännön kehittämisestä. On kuitenkin selvää jo nyt, että kuvaamista puoltavia näkökantoja on vähän jos ollenkaan ja sitä vastustavia näkökantoja on useita ja painokkaita. Kansainvälisesti ilmiö on sama, ja sellaiset maat kuten Saksa vuonna 2016 ja Ruotsi vuonna 2018 ovat tehneet lainsäädännölliset muutokset, joiden myötä onnettomuuspaikalla kuvaamisesta voi saada rangaistuksen. Kansalaiset itse ovat halunneet muutoksen toimintakulttuuriin onnettomuuspaikoilla. Tästä kertovat muun muassa Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen sakonalaiseksi -adressi sekä Kansalaisaloite kuvaamisen kriminalisoimiseksi onnettomuuspaikalla. Kukaan ei tahdo sitä, että uutinen omaisen loukkaantumisesta tai jopa kuolemasta saapuu sosiaalisen median välityksellä ei ainoastaan omaisille vaan myös koko maailmalle yhdellä kertaa.

Onnettomuuspaikalla kuvaamisen kiellosta en näe koituvan haittaa. Esimerkiksi Suomessa media ei ole tähänkään asti julkaissut kuvia onnettomuuspaikan uhreista. Onnettomuuden tai tuhon laajuutta voi kuvata mediassa tai yksityisissäkin viestimissä onnettomuuspaikkakuvilla sen jälkeen, kun vahingoittuneet on saatu pois paikalta. Tarvetta loukkaantuneiden tai surmansa saaneiden kuville ei pitäisi olla kenelläkään yksityisellä henkilöllä.

Poliisin mukaan taannoin Salon kuolonkolarissa sivulliset olivat pysähtyneet ja alkaneet kuvaamaan takaa-ajossa menehtynyttä motoristia. Samoin Kuopion kauhistuttavassa veriteossa olivat sivulliset pyrkineet kuvaamaan poliisin aseenkäyttöä sen sijaan, että olisivat varmistaneet itse pääsevänsä turvaan. Ihmiset siis kuvaavat tilanteessa, jossa hetkessä saatat itse olla nokat vastakkain miekan tai ampuma-aseen kanssa varustautuneen riehujan kanssa. Väkivaltatilanteen ”juokse, piiloudu, taistele” -ohje on muuttunut ”kuvaa, kuvaa, kuvaa” -käytännöksi.

Kuitenkin järkyttävin tapaus, johon itse olen tutustunut, on Ylen juttu, jossa kerrotaan auto-onnettomuuteen joutuneista nuorista. Loukkaantuneita nuoria oli viisi, ja ensimmäisenä onnettomuuspaikalle ehtinyt mies koki helpotusta huomattuaan, että paikalle pysähtyi muitakin. Auttamisen sijaan autoilijat istuivatkin vain paikoillaan. Päästyään ensimmäisenä auton luo pyytämään apua mies huomasi, että autoissa kuvataan maassa makaavia vakavasti loukkaantuneita nuoria. Avunhuudoista välittämättä ihmiset jatkoivat kuvaamista. Yhden onnettomuuteen joutuneen nuoren omaiset eivät enää koskaan näe tätä elossa, hän menehtyi onnettomuuspaikalle.

Arvoisa puhemies! Terve järki sanoo, ettei kenenkään tulisi kuvata uhreja tapahtumapaikoilla, mutta valitettavasti tätä ei näytä kaikilla olevan, kun ongelma on lisääntymään päin. Lakiesitykseni pyrkii rangaistuksen uhalla ennaltaehkäisemään vaaratilanteiden syntymää, joita seuraa sivullisten kuvaamisesta onnettomuuspaikoilla. Se antaisi mahdollisuuden rangaista häpeämättömästi toiminnasta. Lisäksi esitykseni suojaisi ja kunnioittaisi onnettomuuteen joutuneiden uhrien yksityisyyttä. Valtiovallan olisi lainsäädännöllä hyvä lähettää viesti, että toisen hädän ja elämän menettäminen ei ole kuvaamisen paikka, paheksomme tätä toimintaa syvästi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2019 vp

Sekä viranomaiskentällä että poliittisessa puheessa vilahtelee usein termi ”toimintaympäristön muutos”. Tämä aloite on juurikin vastaamassa yhteen asiaan, joka on toimintaympäristön muutoksen aiheuttama. Muutos vaatii useita toimenpiteitä ja joskus lainsäädännönkin muutoksia. Toivon, että hallitus ottaisi tämän aloitteessa esitetyn rikosten ja onnettomuuksien uhrien kuvaamisen kieltämisen tosissaan. Samalla vetoan, että niin edustajakollegat kuin jokainen ihminen miettivätkin, haluaisitko sinä, että sinua kuvataan onnettomuuden hetkellä mahdollisesti ruhjottuna, heikkona tai henkesi menettäneenä. Haluaisitko, että lapsesi jää kuvaamaan tilanteessa, jossa ihmiset ovat menettäneet väkivaltaisesti henkensä ja jossa lapsi ei tosiasiallisesti tiedä, onko itsekään vaarassa vielä? — Kiitos.

19.52 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Rantasen tekemä lakialoite — ja hänen käyttämänsä puheenvuoro — on poikkeuksellisen vakava ja painava. Jos en ole sitä allekirjoittanut — toivon, että olen allekirjoittanut — ainakin tällä puheenvuorolla voimakkaasti kannatan teidän tekemäänne aloitetta. Teillä oli poikkeuksellisen huolellisesti myöskin mietitty perusteita, minkä takia tämäntapainen onnettomuuksien kuvaaminen ei ole inhimillistä eikä järkevää. Siinä oli aivan varmasti se seikka, mikä oli oikeastaan aika järkyttävä tarina, kun kerroitte, että ihminen kuvaa eikä auta, minkä pitäisi olla se ensimmäinen tehtävä. Mutta yhtä lailla liian monissa tilanteissa on ollut asetelma, jossa kuvataan ja häiritään, jolloin avustustoimenpiteisiin tulee vaikeuksia. Siellä on sellaisia ihmisiä läsnä, joiden ei pitäisi olla läsnä, kun pitäisi nopeasti pyrkiä auttamaan.

Tässä on se maku, kun näitä onnettomuuksia kuvataan, että siinä pahimmillaan ikään kuin maiskutellaan toisen hädällä, hirvittävällä tilanteella. Onhan siellä sekin tausta olemassa, että joku saattaa jopa kuvitella, että siitä on hänelle itselleen etua sillä tavoin, jos hän saa hyvän kuvakulman jostakin hirvittävästä tilanteesta, että sillä voisi olla jopa uutisarvoa jossakin asetelmassa. Silloin jos tämä on siinä motiivina vielä taustalla, niin se on entistäkin, voidaan sanoa, kyynisempi suhtautuminen itse tilanteen vakavuuteen.

Kiitos edustajalle siitä, että te olette tämän lakialoitteen tehnyt.

19.54 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Haluan myös kiittää edustaja Rantasta erittäin tarpeellisesta lakialoitteesta ja myös, niin kuin edustaja Kiljunen sanoi, erittäin hyvästä puheenvuorosta. Olen myös ymmärtänyt, että ongelmia syntyy monesti onnettomuustilanteissa juuri siitä, että paikallaolijat sen sijaan, että he auttaisivat, keskittyvät siihen kuvaamiseen ja sitten myös samalla aiheuttavat häiriötä sekä pelastus- että hoitohenkilökunnalle siinä onnettomuustilanteessa ja, niin kuin nostit hyvin esille puheenvuorossasi, asettavat tosiaan myös itsensä monesti vaaraan onnettomuustilanteissa.

19.55 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Kiitos kiitoksista. Itsekin näen, että tämä on tämän ajan asia, johon on syytä varmaan tässäkin talossa perehtyä. Tiedän, että tämä lakialoite on herättänyt vähän kummastusta: ”no mites, onhan se jo nytkin” ja ”eihän siinä”. Tavallaan tässä on myöskin se, että pelastushenkilökunnalla ei ole mitään keinoa häätää ketään sieltä pois, kun ei se ole kriminalisoitua. Tavallaan siinä on se ongelma, että he tulevat. Poliisilla sen sijaan on toki keino aina kehotuksin ja tarvittaessa käskyin poistaa siitä paikalta, mutta niin kauan kuin he eivät siellä ole vaan siellä on pelastus ja ensihoito, tämä on hankalaa. Ja itse asiassa tämä lakialoite on lähtenyt siitä, että sitä toivetta on tullut sieltä kentältä, ja uskon, että meidän kannattaa täällä tämän ajan asioihin tältäkin osin perehtyä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2019 vp

Toki toivon, että tätä pohditaan tässä talossa ja ministeriöissä eteenpäin ennen kuin sitten pääsee sattumaan jotakin sen vuoksi.

Täytyy nyt tässä kohtaa todeta, että näin silloin sieltä Kuopiosta kuvatun videon, jossa nuori kuvaa sitä poliisin voimankäyttötilannetta tietämättä, onko siellä plus yksi -tilanne, onko jossain kulman takana esimerkiksi toinen tekijä, ja se on aina äärimmäisen, äärimmäisen vaarallista niin tieliikenteessä kuin tällaisissa rikostapahtumissakin. Toivoisin, että ihmiset käyttäisivät harkintaansa ja malttia tämän asian suhteen ja pitäisivät itsensä ensisijaisesti turvassa, työntekijät turvassa ja että myöskin kunnioitettaisiin toisten yksityisyyttä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.